

Arkeologisk förundersökning

Ett gravfält vid Gammelbyn

Fornlämning nr 133
Gammelbyn 1:70
Börstils socken
Östhammarskommun
Uppland

Hans Göthberg

UPPLANDSMUSEET

2005:10

Arkeologisk förundersökning

Ett gravfält vid Gammelbyn

Fornlämning nr 133
Gammelbyn 1:70
Börstils socken
Östhammars kommun
Uppland

Hans Göthberg

Rapport 2005:10, avdelningen för arkeologiska undersökningar

Utgivning och distribution:

Upplandsmuseet

S:t Eriks gränd 6

753 10 Uppsala

Tfn 018 – 16 91 00 (vx)

Fax 018 – 69 25 09

www.uppmus.se

© Upplandsmuseet, 2005

Planer: Hans Göthberg

Allmänt kartmaterial: Copyright Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3212.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Topografi och fornlämning	5
Målsättning och metod	5
Resultat	5
Sammanfattning	7
Administrativa uppgifter	7
Referenser	7
Schaktlista	8

Inledning

Upplandsmuseets arkeologiska avdelning utförde under juli 2005 en arkeologisk förundersökning av fornlämning nr 133 vid Gammelbyn i Börstils socken (fig 1). Utredningen föranleddes av planer på utbyggnad av en industrianläggning. Uppdragsgivare var Östhammars kommun, Tekniska kontoret. Utredningen utfördes efter tillstånd i beslut av länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 431-6337-05).

Utbyggnadsytan ligger i en talldunge och uppgår till ca 870 m². Den ska utgöras av vändplan och infartsväg invid den befintliga industrilokalen. De ligger invid den östra halvan av gravfältet nr 133 i Börstils socken.

Figur 1. Översikt som visar undersökningen vid fornlämning nr 133 i förhållande till Östhammar. Förundersökningsområdet är markerat med en stjärna.

Topografi och fornlämning

Gravfältet fornlämning nr 133 i Börstils socken är delat av Industrivägen. Den här aktuella östra delen är den större och består av 12 högar och 13 runda stensättningar.

En undersökning gjordes 1973 av två stensättningar i samband med breddning av Industrivägen. Gravarna var brandgravar med dateringar till vikingatid (AiS 1974). Vid en provundersökning 1981 påträffades en sothorisont med skärvtsten och spridd kol sydost om gravfältet. De tolkades som äldre boplatstrester (AiS 1984; Söderberg 1985). De anslöt därmed till den nu aktuella ytan.

Flertalet av de synliga gravarna inom gravfältet ligger i den norra delen. Inom och i anslutning till det nu aktuella området ligger en oval, mindre stensamling i söder och ytterligare en strax norr om ytan. Ytan är relativt flack, men sluttar mot öster. Närmast Industrivägen finns en påtaglig höjdrygg, som i öster avgränsas av ett dike. Inga spår av gravar kan urskiljas på den del som skulle beröras av utbyggnaden. Nivåerna ligger mellan 11 och 14 m.

En jämförelse med en storskifteskarta över Gammelbyn från 1759 visar att den yta som är aktuell för utbyggnad då utgjordes av åker.

Målsättning och metod

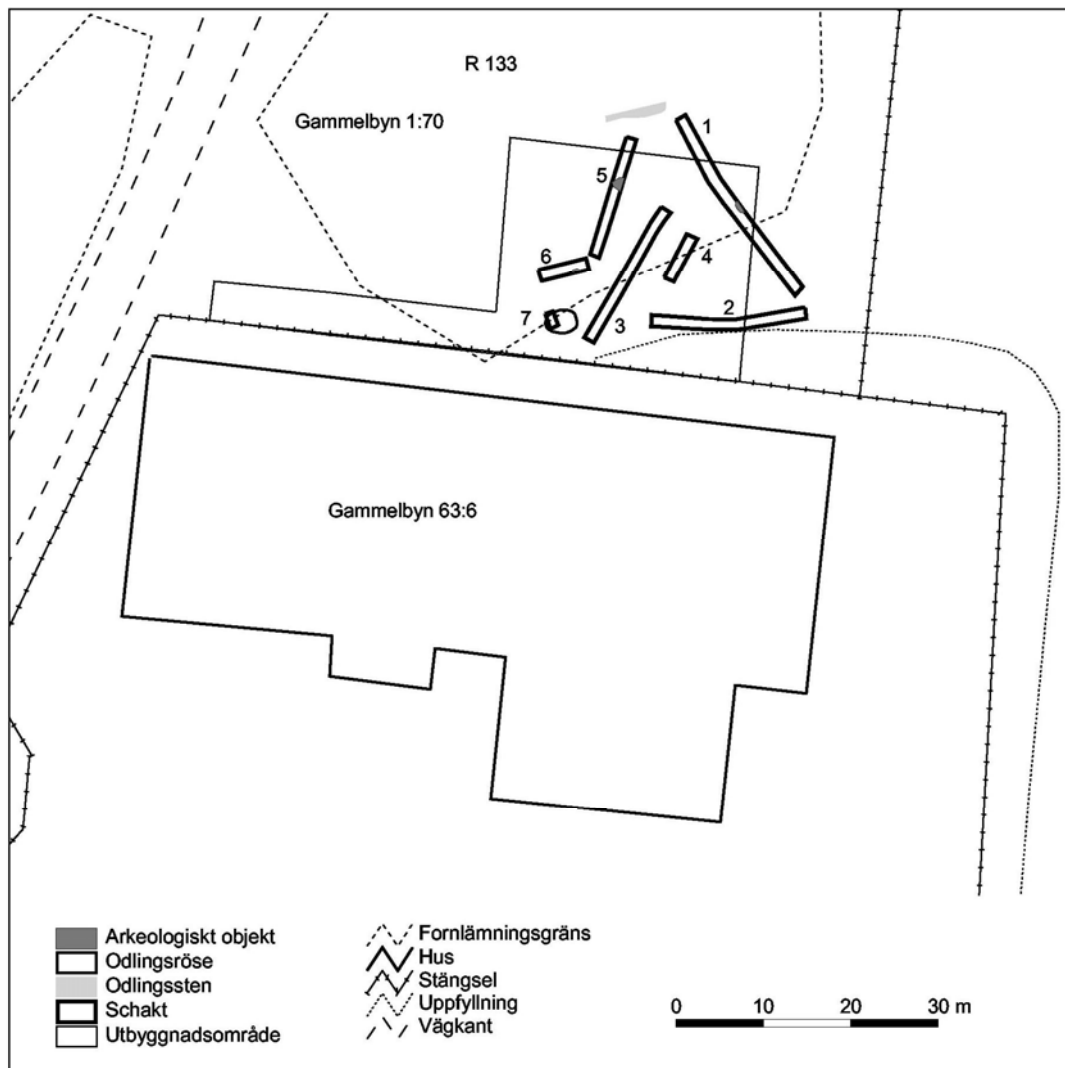
Målsättning för förundersökningen var att klarlägga om fornlämningen sträckte sig in i det aktuella området och att fastställa lämningars karaktär.

Förundersökningens huvudmoment var grävning av provschakt med grävmaskin. Schakten grävdes i de delar av utbyggnadsytan som var tillgänglig pga. träden. Dessutom snittades den stensamling som låg i ytans södra del. Vid schaktningen avbanades matjordslagret skiktvis ned till den nivå där naturliga avlagringar vidtog och där arkeologiska objekt kunde finnas bevarade. Schakt och arkeologiska objekt dokumenterades i plan genom analog mätning med måttband. Arkeologiska objekt beskrevs.

Resultat

Inom och i anslutning till utbyggnadsområdet grävdes 7 schakt med en sammanlagd längd om 86 m och en yta om 108 m². I schakten påträffades en markfast sten i schakt 1, en samling av stenar som låg i de naturliga avlagringarna i schakt 5 och en grop i vilken det fanns plast i schakt 6 (fig 2).

Schakt 7 grävdes i den västra delen av den ovala stensamlingen i områdets södra del. Den var ca 3,6 x 2,6 m stor och består av 0,1-0,8 m stora stenar. Nästan samtliga stenar var rundade och låg utan någon synlig ordning. När stenarna togs bort kunde det konstateras att de låg på ett ca 0,1 m tjockt

Figur 2. Plan över schakten.

matjordslager. Stensamlingen kan därför tolkas som ett röjningsröse, sammanplockat av sten som tagits upp för att underlätta odlingen.

I schakten observerades några diffusa färgningar, vilka troligen kan tolkas som spår av stenar som har plockats bort i samband med odlingen. Ett fåtal fragment av porslin och tegel hittades i matjordslagret i schakten, men tillvaratogs inte. Underlaget bestod huvudsakligen av fin sand med varierande inblandning av grus och rundade stenar. I schakt 1 fanns ett mindre parti med lera i anslutning till den markfasta stenen.

Den buskbeväxta stensamling som fanns strax norr om schakt 1 och 5, tolkades först som en stensättning. En närmare granskning visade att den är långsträckt och oregelbunden. Den består därför åtminstone i ytan sannolikt till stor del av röjningssten som plockats upp vid odlingen av området.

Sammantaget är en konsekvens av förundersökningen att den östra halvan av gravfältet inte har så stor utbredning i söder som anges på kartorna efter den senaste revideringen av fornlämningarna i Börstils socken. Sannolikt har gränsdragningen påverkats av röjningsröset i den södra delen av

utbyggnadsområdet. I det aktuella partiet verkar istället den begränsning av gravfältet som gjordes efter fornlämningsinventeringen på 1950-talet stämma bättre. Denna begränsning sammanfaller också i stort med begränsningen av åkermarken enligt kartan från 1759.

Sammanfattning

Upplandsmuseet gjorde i juli 2005 en arkeologisk förundersökning vid Gammelbyn inom gravfältet nr 133 i Börstils socken. Vid förundersökningen påträffades inga lämningar som kan knytas till gravfältet. De stensamlingar som påträffades har snarare karaktär av att vara resultat av stenröjning i samband med odling. Detta överensstämmer också med att den aktuella delen utgjordes av åker enligt storskifteskartan över Gammelbyn från 1759.

Administrativa uppgifter

Plats: Gammelbyn 1:70, Börstils sn

Fornlämningsnummer: 133

Fornlämningstyp: Gravfält

Undersökningstyp: Förundersökning

Orsak: Planerat industriområde

Fältarbetsperiod: 13 juli 2005

Koordinatsystem Lokalt

Höjdsystem: -

Projektmedlemmar: Hans Göthberg (projektledare), Malin Gustafsson.

Upplandsmuseets diarienummer: 638/05

Upplandsmuseets projektnummer: 8164

Beställare: Östhammars kommun, Tekniska kontoret

Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Ann Segerberg

Länsstyrelsens beslutsdatum och diarienummer: 1 juli 2005, dnr. 431-6337-05

Arkivmaterial: Förvaras vid Upplandsmuseet

Fynd: -

Referenser

Lantmäteriakter

Lantmäteriverket, Gävle

Börstils socken, Uppland

Gammelbyn Storskifte 1759 A13-16:1

Litteratur

- AiS 1974. Arkeologi i Sverige 1973. 1. Riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet. (Riksantikvarieämbetet Rapport 1974 A1).
- AiS 1984. Arkeologi i Sverige 1981. (Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer Rapport 1984:3).
- Söderberg, S. 1985. Östhammar, Öregrund. (Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer Medeltidsstaden 63).

Schaktlista

Schakt-id	Area (m ²)	Längd (m)
S1	32,7	24,1
S2	21,9	17,8
S3	21,0	17,5
S4	7,2	5,7
S5	16,6	14,0
S6	7,4	5,7
S7	1,8	1,5